

Pregledi i osvrti

Primljeno 24. 12. 2007.

**Ivan Jelović,¹ Anita Lunić,¹ Damir Markov,¹
Željka Metesi,² Hrvoje Jurić³**

¹ Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, Sinjska 2, HR-21000 Split (studenti)
ivan4jelovic@net.hr; anitalunic@yahoo.com; damirmarkov@net.hr

² Institut za filozofiju, Ulica grada Vukovara 54, HR-10000 Zagreb
zmetesi@yahoo.com

³ Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
hjuric@yahoo.com

Obilježavanje 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva

Sažetak

Članak predstavlja prikaz obilježavanja 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva, koje se održalo u Zagrebu od 6. do 8. prosinca 2007., a uključivalo je simpozij *Suvremena hrvatska filozofija*, predstavljanje novih knjiga u izdanju Hrvatskog filozofskog društva, godišnju skupštinu Hrvatskog filozofskog društva, svečanu akademiju u povodu 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva, te okrugli stol o Vladimiru Filipoviću, prvom predsjedniku Hrvatskog filozofskog društva.

Ključne riječi

Hrvatsko filozofsko društvo, obljetnica, hrvatska filozofija, *Praxis*, *Filozofska istraživanja*, Vladimir Filipović

U 2007. godini navršilo se pola stoljeća djelovanja Hrvatskog filozofskog društva (HFD), što ga svrstava među najdugovječnija stručna i znanstvena društva u Hrvatskoj i u ovom dijelu Europe. Tijekom svog polustoljetnoga postojanja, HFD se profiliralo ne samo kao glavni medij filozofskog života na ovim prostorima, nego i kao jedna od temeljnih kulturnih institucija u Hrvatskoj.

Osnivanje HFD-a 1957. godine koincidira s etabliranjem hrvatske marksističke filozofije koja je u narednom desetljeću doživjela zamjetnu svjetsku reputaciju. U tome je ključnu ulogu igrao časopis HFD-a *Praxis* (izlazio u razdoblju od 1964. do 1974.) i njegovo međunarodno izdanje (1965.–1974.), kao i međunarodni skup *Korčulanska ljetna škola* (održavao se u razdoblju od 1963. do 1974.), koji je također okupljao ugledna svjetska imena iz područja filozofije i srodnih znanosti.

Početak osamdesetih godina 20. stoljeća razvoj hrvatske filozofije doživio je značajan impuls utemeljenjem časopisa *Filozofska istraživanja* (1980.), koji je ispunio prazninu nastalu gašenjem *Praxisa* sredinom sedamdesetih. Kao i kod *Praxisa*, tako se i u slučaju *Filozofskih istraživanja* može govoriti o

jedinstvenom nakladničkom, znanstvenom i kulturnom projektu sa snažnom međunarodnom dimenzijom, jer nekoliko godina nakon utemeljenja časopisa *Filozofska istraživanja* počinje u sklopu istog projekta izlaziti međunarodni časopis *Synthesis philosophica* (1986.), koji ubrzo stječe međunarodnu reputaciju te biva referiran u prestižnim svjetskim sekundarnim publikacijama (od 2005. i u svjetski poznatoj bazi Current Contents). Uskoro je pokrenuta i Biblioteka »Filozofska istraživanja« (1988.), u kojoj je do danas objavljeno više od 130 knjiga suvremenih hrvatskih filozofa.

Ovom nizu svakako treba pribrojiti i najnoviji projekt razvijanja bioetičke suradnje u području jugoistočne Europe, koji se uspješno ostvaruje u institucionalnom okrilju HFD-a i koji se po rangu važnosti, ali i prema postignutim početnim rezultatima može mjeriti s prethodna dva projekta. Navedeni projekt obuhvaća stalnu međunarodnu konferenciju *Bioetički forum za jugoistočnu Europu* (od 2005.), redovitu *Međunarodnu ljetnu školu integrativne bioetike* (od 2006.), te *Referalni centar za bioetiku u jugoistočnoj Europi*, osnovan 2006. godine.

Uz navedene projekte, HFD je tijekom pedeset godina svoga djelovanja organiziralo ne samo jednak broj redovitih godišnjih simpozija u Zagrebu, te nebrojene tribine i okrugle stolove, nego je znatnu energiju posvetilo i organiziranju stalnih međunarodnih znanstveno-kulturnih manifestacija: *Dani Frane Petrića* u Cresu (od 1992.), *Lošinjski dani bioetike* u Malom Lošinj (od 2002.), a od 2007. godine i *Mediteranski korijeni filozofije* u Splitu.

Među djelatnostima Društva treba spomenuti i neprekidnu skrb za srednjoškolsku i visokoškolsku nastavu filozofije i srodnih predmeta, a Društvo izdaje i časopis *Metodički ogleđi* (od 1990.), koji je specijaliziran upravo za problematiku odgoja i nastave. Jedno je vrijeme HFD izdavalo i stručni časopis *Logika* (2000.), te bilten *Filozofski glasnik* (1992.–1995.), a posljednjih se deset godina redovito objavljuju respektabilni zbornici radova sa znanstvenih skupova u organizaciji Društva.

Odlika svih aktivnosti HFD-a, od njegovih početaka do danas, bila je interdisciplinarna i internacionalna usmjerenost, tako da se može zaključiti kako je Društvo bilo svojevrсно ogledalo hrvatske filozofije, kako u našoj sredini, tako i na europskoj i svjetskoj razini. To je osobito vidljivo u međunarodnoj institucionalnoj suradnji, odnosno u činjenici da je HFD 2006. godine postalo stalnim članom Međunarodne federacije filozofskih društava (FISP), da bi već naredne godine bilo i domaćin godišnjeg sastanka Upravnog odbora FISP-a (Mali Lošinj, 13.–14. lipnja 2007.), što predstavlja poseban znak uvažavanja Društva u okvirima svjetske filozofske organizacije.

Obilježavanje 50. obljetnice HFD-a održalo se od 6. do 8. prosinca 2007. godine u Zagrebu, u Velikoj dvorani »Školske knjige«. Program obilježavanja obuhvaćao je sljedeće elemente:

- simpozij *Suvremena hrvatska filozofija* (6.–7. prosinca 2007.);
- predstavljanje novih knjiga u izdanju HFD-a (6. prosinca 2007.);
- godišnja skupština HFD-a (7. prosinca 2007.);
- Svečana akademija u povodu 50. obljetnice HFD-a (8. prosinca 2007.);
- okrugli stol o Vladimiru Filipoviću: u spomen na prvog predsjednika HFD-a (8. prosinca 2007.).

Obilježavanje obljetnice održano je pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića.

Simpozij *Suvremena hrvatska filozofija*

Namjera simpozija *Suvremena hrvatska filozofija* bila je da se svečano, ali i radno, obilježi 50. godišnjica HFD-a, odnosno da se kroz tematski i metodski raznolike priloge sudionika zahvati proteklih pola stoljeća, sadašnjost i budućnost hrvatske filozofije. Izloženi referati bili su posvećeni kako sumarnim pregledima suvremene hrvatske filozofije, te djelovanja i utjecaja HFD-a u domaćim i međunarodnim razmjerima, tako i pojedinim pravcima unutar filozofske rasprave u Hrvatskoj tijekom posljednjih pedeset godina (praxis-filozofija, kršćanska filozofija, analitička filozofija, bioetika, proučavanje istočnih filozofija, filozofija odgoja), te nekima od ključnih suvremenih domaćih filozofa (Julije Makanec, Vladimir Filipović, Gajo Petrović, Vanja Sutlić, Blaženka Despot, Danilo Pejović, Milan Kangrga). Osobito vrijednima mogu se smatrati prilozi filozofa iz Makedonije i Srbije, koji su pokazali koliko su hrvatski filozofi doprinijeli razvoju filozofskoga života u njihovim sredinama i u kojoj je mjeri hrvatska filozofija bila značajna za filozofska kretanja na području čitave bivše Jugoslavije.

Simpozij je otvoren prigodnim govorom Mislava Kukoča, predsjednika Hrvatskog filozofskog društva, u kojem je naglasio razloge i važnost ovog okupljanja. Mislav Kukoč (Split) održao je i prvo izlaganje pod nazivom »Suvremena hrvatska filozofija«. Prikazao je razvoj hrvatske praxis-filozofije, ponajprije u odnosu prema tadašnjem dogmatskom marksizmu kao svojevrsnoj »državnoj filozofiji«. Za razliku od potonjeg, utemeljenog na dijalektičkom i historijskom materijalizmu, praxis-filozofija je u prvom redu bila okrenuta čovjeku samom i humanističkim postavkama Marxove misli. Navodeći najvažnije predstavnike praxis-filozofije i njihove pojedinačne doprinose, Kukoč je istaknuo ulogu *Korčulanske ljetne škole* i časopisa *Praxis* u hrvatskoj filozofiji XX. stoljeća, a potom i časopisa *Filozofska istraživanja* koji je počeo izlaziti 1980. godine. Sljedeći izlagač, Goran Grgec (Zagreb), uvodno je istaknuo potrebu sustavnog istraživanja povijesti HFD-a, tj. utvrđivanja činjeničnog stanja, te cjelovitog sagledavanja i vrednovanja institucionalnog doprinosa Društva razvoju filozofske misli, kao i njegovoj ulozi u javnom i kulturnom životu uopće. Takvo istraživanje bi se, prema Grgecu, trebalo odvijati na tri razine: faktografskoj, kontekstualnoj i konceptualnoj, a ovom prilikom bilo je riječi o prvome aspektu, tako da se autor zadržao na faktografskoj razini i na pregledan način podsjetio na ključne momente u polustoljetnom djelovanju Društva. Posebno zanimanje i pohvale publike izazvale su tri vremenske tablice koje je autor predočio, od kojih prva daje pregled izdavačke djelatnosti HFD-a, druga daje uvid u manifestacije u organizaciji Društva, dok treća predstavlja prikaz svih predsjednika i tajnika Društva, te važnije datume i događaje iz njegova polustoljetnog postojanja. I sljedeći izlagač, Pavo Barišić (Split), tematizirao je povijest HFD-a u širem smislu, kroz izlaganje naslovljeno »*Filozofska istraživanja* i pravci filozofije u Hrvatskoj«. Nakon uvodnih napomena o časopisima *Filozofska istraživanja* i *Synthesis philosophica*, autor je kroz analizu prvih stotinu brojeva *Filozofskih istraživanja* ponudio okvirni prikaz glavnih filozofijskih pravaca i disciplina u hrvatskoj filozofiji od 1980. godine, odnosno od prvog broja časopisa. Naglasivši poteškoće oko svrstavanja svih radova objavljenih u *Filozofskim istraživanjima* u odgovarajuću kategoriju (jer bi to tražilo prevelik broj kategorija), autor se usmjerio na podjelu unutar deset osnovnih pravaca filozofijskih istraživanja.

S drugom skupinom predavača nastavio se započeti hod kroz razdoblje od 1957. do danas. Svoje »Zabilješke i sjećanja – povodom 50. obljetnice osnutka Hrvatskog filozofskog društva« iznio je Ivan Bekavac Basić (Zagreb). Kao

jedan od aktivnih sudionika i svjedoka rada Društva, Bekavac Basić nas je vratio u 1957. godinu, godinu osnutka Društva. Unatoč nemogućnosti da se prisjeti svakog detalja iz perioda u kojemu je on sam bio aktivnim članom, a što je kasnije izazvalo zanimljivu raspravu kako s ostalim svjedocima, tako i s onima koji su čitali arhivske zapise, ovo izlaganje nam je približilo duh samog vremena. A upravo to smatramo puno važnijim od puke kronologije i navođenja činjenica (naravno, ukoliko se radi o za sam predmet manje važnim detaljima). Drugi dio referata obuhvatio je sjećanja na ona razdoblja kada je izlagač obnašao funkciju tajnika HFD-a te na rad vezan uz *Dane Frane Petrića* (između 1994. i 1998. godine), koji su utemeljeni za vrijeme njegova vršenja dužnosti tajnika, 1992. godine. Sljedeći izlagač bio je Lino Veljak (Zagreb). U radu »Utemeljitelji Hrvatskog filozofskog društva u borbi protiv dogmatizma« prikazao je duhovni i politički kontekst u kome je Društvo osnovano, kao i atmosferu karakterističnu za to vrijeme. Istaknuo je kako je u vrijeme samog osnivanja HFD-a filozofija bila potpala pod rigidnu kontrolu državnog stranačkog aparata, čime je bila osuđena na dogmatski marksizam, te na određeni način postala slična teološkom dogmatizmu. Za razliku od ovog, usmjerenog na vječni spas, filozofija je bila u funkciji poretka, ali je osnovna struktura načelno bila istovjetna. Budući da su tadašnji hrvatski filozofi bili usmjereni u prvom redu na problem humanosti, razotuđenje i čovjeka kao takvog, bilo im je nepojmljivo pristajanje uz službeno državno mišljenje. U njihovom protivljenju tom dogmatizmu, Veljak je posebno istaknuo ulogu bleškog savjetovanja o teoriji odraza, kao i važnost osnivanja časopisa *Praxis* i *Korčulanske ljetne škole*. Opći pregled suvremene hrvatske filozofije i djelovanja HFD-a ponudio je i gost iz Makedonije, Dejan Donev (Skopje). Važnost HFD-a on vidi ponajprije u »neuslovljavanju mišljenja«, što smatra temeljnom odlikom svih aktivnosti HFD-a. Poticanje individualnosti i omogućavanje slobodnog razvoja filozofske misli, čemu je HFD bilo posvećeno, utjecali su i na makedonsku filozofiju, makar u smislu otvaranja novih vidika. U prvom redu to vrijedi za časopis *Praxis*, ali i za djelovanje pojedinih hrvatskih filozofa, pri čemu posebno treba istaknuti ulogu Pavla Vuk-Pavlovića koji je niz godina radio na Sveučilištu u Skopju.

Nakon što smo se upoznali s dosadašnjim radom Društva, uslijedila su izlaganja posvećena pojedinim suvremenim hrvatskim filozofima.

Jasenka Kodrnja (Zagreb) u svom referatu »Kritika svega postojećega u filozofiji Gaje Petrovića«, polazeći od različitih mogućnosti razumijevanja pojma kritike, a referirajući se na članak »Čemu Praxis«, objavljen u prvom broju istoimenog časopisa, zaključila je da Petrović u shvaćanju kritike kao istine i biti same stvari anticipira pojam dekonstrukcije. U tom smislu, njegovo navođenje (izneseno upravo u tekstu »Čemu Praxis«) da kritika ne treba biti ograničena ničim osim prirodom kritizirane stvari same, ne dopušta nikakav izgovor za zaobilazanje kritičkog pristupa pojedinom problemu. Tu je sadržan svojevrsni antagonizam spram od države promovirane misli, čiji je cilj bio razvoj Marxove misli u nedogmatskom smislu, pri čemu se misli na Marxovu afirmaciju slobodne ličnosti. Zaključno je naglašen doprinos Gaje Petrovića i drugih filozofa tog usmjerenja u integriranju hrvatske filozofije u svjetsku, te u davanju legitimiteta budućim generacijama za reći odlučno »ne«, iako je istaknuto da pitanje monopola nad privilegijom kritike još i danas ostaje neriješeno. Milenko A. Perović i Slobodan Sadžakov, gosti iz Novog Sada, izlagali su o Kangrginu pojmu vremena i misaonom putu »od Kangrga do bioetike«. Perović je pokazao da je čovjek, za kojeg Kangrga kaže da je povijesno događanje, vremenito biće, a bit čovjekova bitka je vremenovanje. Iz

toga proizlazi da je temeljni čovjekov odnos onaj prema vlastitoj temporalnoj biti, budući je i samo čovjekovo djelovanje produciranje vremena. Slobodan Sadžakov je u svome izlaganju »Lavirinti etike« tematizirao Kangrgino razumijevanje etike i nastojao rekonstruirati razvoj etičke misli na našim prostorima sve do aktualnih bioetičkih rasprava.

Gordana Bosanac (Zagreb) u svome je izlaganju govorila o mjestu Blaženke Despot u suvremenoj hrvatskoj filozofiji i specifičnosti njezine pozicije u 60-im i 70-im godinama kad je *Praxis* imao najviše utjecaja u domaćoj filozofiji. Istaknula je Blaženku Despot kao najpoznatiju hrvatsku feminističku teoretičarku koja se, osim »ženskim pitanjem«, bavila i nekim, kod nas rijetko proučavanim pitanjima, poput *new agea*. Autorica je naglasila kako Despot u ostvarenju filozofije inzistira na relaciji Hegel–Marx, no da unatoč toj prividnoj sličnosti s drugima koji objavljuju u *Praxisu*, njezina pitanja ostaju gotovo sasvim nepoznata široj javnosti. Bosanac smatra da se upravo zahvaljujući istraživanju Hegela Blaženka Despot okreće pitanju mogućnosti kritiziranja Marxa, te doista i kritizira ograničenja koja nalazi u njegovim tekstovima, kao i suvremeni marksizam za kojeg smatra da se još nije oslobodio »patrijarhalne hipoteke« i muške seksističke slike žena. Izlaganje o nedavno preminulom filozofu Danilu Pejoviću, pod naslovom »Pejovićevo promišljanje umjetnosti«, održala je Gordana Škorić (Zagreb). Istaknula je da Pejović, nasljeđujući Heideggerovo promišljanje biti umjetnosti, razvija shvaćanje o slobodi kao nužnom preduvjetu prave umjetnosti. Iako se u vrijeme nastanka Pejovićevih ključnih djela o filozofiji umjetnosti naglasak stavljao na »praktičnije« aspekte čovjekova života, on je pokazao kako je upravo pitanje o biti umjetnosti bitno povezano s pitanjem o zavičaju čovjeka. Sead Alić (Zagreb) usmjerio je svoj rad na pitanje o samoj mogućnosti nastanka filozofije prakse u konkretnoj povijesnoj situaciji koja se u prvom redu odlikovala pritiscima i neslobodom. U tako usmjerenom problematiziranju, Alić je pošao sa stajališta mediologije kao nove interdisciplinarnе znanosti koja baca novo svjetlo na filozofiju uopće, a posebice na filozofiju prakse.

Govoreći o hrvatskim doprinosima poznavanju istočnih filozofija kod nas, Mislav Ježić (Zagreb) uputio je na značajan broj istraživača koji su se posvetili upravo proučavanju i usporedbi istočne sa zapadnom mišlju, od Alberta Bazale i njegove *Povijesti filozofije*, preko Pavla Vuk-Pavlovića do Čedomila Veljačića, Daniela Bučana, Rade Iveković, Borislava Mikulića i Gorana Kardaša. Nakon povijesnog, kronologijskog prikaza filozofa, naglasak je stavio na problemsko promišljanje istočne mudrosti. Tako je, uzimajući za primjer indijsku filozofiju, Ježić iznio zanimljiv prikaz podudarnosti zapadne i istočne misli usporedbom Parmenida i Upanišada. Sljedeći izuzetak u predavanjima, koja su uglavnom bila usmjerena na suvremenu marksističku filozofiju, predstavljao je Enis Zebić (Zagreb) koji je tematizirao život i djelo filozofa Julija Makanca. Već naslovom izlaganja (»Usud Julija Makanca u suvremenoj hrvatskoj filozofiji – od prešućivanja do prigodničarstva«) Zebić je sugerirao da neće biti previše riječi o Makančevom filozofijskom promišljanju. Iako je autor ukratko iznio filozofiju politike i države Julija Makanca, glavno težište je bilo na izvan-filozofijskim aspektima Makančeva života i djela. Tako je Zebić naveo podatke o Makančevom životu, političkoj djelatnosti i polemici s Crkvom. Zatim je iznio rezultate istraživanja o (ne)zastupljenosti ovog filozofa i ministra u vladi NDH, zaključivši kako je upravo Makančevo političko opredjeljenje odigralo ključnu ulogu (ako već nije bilo i jedini razlog) u sustavnom prešućivanju njegova djela. Boris Gunjević i Dafne Vidanec su, svatko na svoj način, pokušali prikazati mjesto kršćanskih filozofa u kontek-

stu suvremene hrvatske filozofije. Tako je Boris Gunjević (Zagreb) u radu »Sukob na teološkoj ljevici. Marksist i kršćanin ponovno u dijalogu nakon 38 godina« prikazao zašto bi danas, 38 godina nakon »sukoba« zabilježenog u polemičkom tekstu *Marksist i kršćanin* iz 1969. godine Mije Škvorca kao neoskolastika i Branka Bošnjaka kao marksista, njihov dijalog mogao biti važan i u današnje vrijeme, unatoč još uvijek snažno izraženom suprotstavljanju i uzajamnom negiranju ovih dvaju filozofskih diskursa. Dafne Vidanec (Zagreb) je izložila »filozofiju života« Stjepana Zimmermanna primarno na osnovi njegova djela *Filozofija života*. U radu je dala zanimljive postavke vezane uz Zimmermannovo razumijevanje smisla i vrijednosti života, te oživotvorujuće filozofije, čime je, sudeći prema diskusiji, izazvala veliko zanimanje sudionika.

Radni dio prvoga dana skupa priveden je kraju na najljepši mogući način: poetskim tekstovima posvećenim našim filozofima, čiji je autor Nikola Tadić (Sisak). Opjevani su tu Gajo Petrović, Vanja Sutlić, Rudi Supek, Danilo Pejović, Predrag Vranicki, Vladimir Filipović, Branko Bošnjak, Hotimir Burger, Milan Kangrga i drugi. Bilo je riječi i o većim, ozbiljnijim, i o manjim, šaljivim događajima iz njihova života, što je još jednom snažno oživjelo sjećanje na susrete s njima u svima onima koji su ih poznavali, a u ostalima žaljenje što ih nisu imali prilike susresti, neovisno o vlastitom preferiranju ovakve ili onakve filozofije, ako se ona uopće može svoditi pod neke kategorije i vrste.

Dva izlaganja kojima je započeo drugi dan simpozija bila su posvećena misli i djelu Vanje Sutlića. Prva izlagačica bila je Branka Brujić (Zagreb). Unatoč tome što je bilo riječ o prvom izlaganju tog hladnog jutra, dalo se primijetiti kako je bio prisutan veći broj slušača nego što je to bio slučaj dan ranije. Već i taj podatak govori o očekivanjima glede izlaganja naslovljenog »Prisutnost Heideggera u hrvatskoj filozofiji«. Autorica je istaknula podatke poput održavanja triju simpozija posvećenih Heideggeru, a čiji su nositelji bili Danilo Pejović i Vanja Sutlić. Upravo takve aktivnosti svjedoče o jačini proboja Heideggerove misli u Hrvatskoj u tadašnje vrijeme, za razliku od današnje situacije kada je gotovo nemoguće pronaći neki sustavniji rad o Heideggeru. Također, dana je naznaka značaja Sutlića i Pejovića koji su imali, po mišljenju Branke Brujić, krucijalnu ulogu u afirmaciji Heideggerove filozofije u vrijeme potpune obuzetosti filozofiranjem o Marxu i Hegelu. Kao potkrepu gore iznesenoj tvrdnji, autorica je tematizirala Sutlićevo povijesno mišljenje, velikim dijelom inspirirano upravo Heideggerom, te Pejovićevu filozofiju koja je u potpunosti prožeta pitanjima poput onih o biti umjetnosti, zaboravu bitka, povijesti filozofije kao povijesti nihilizma i slično. Snježan Hasnaš (Zagreb), na tragu Sutlićeva djela *Bit i suvremenost*, postavio je pitanje o problemu biti i suvremenosti uopće. Zanimljiv je njegov stav da je Vanja Sutlić, iako ga se smatra jednim od najznačajnijih hrvatskih poznavatelja i predstavnika Heideggera, ipak u bitnome bio marksist. Po Hasnašu, jedina razlika između Sutlićeva marksizma i marksizma praksisovaca je u Sutlićevoj nešto drugačijoj percepciji Marxa, koja je i uzrok neprihvatanja Sutlića od strane praksisovaca te kasnijeg zapostavljanja njegove misli. O utjecaju praksisovaca na filozofiju Zapada, te o razumijevanju praxis-filozofije iz »vanjske perspektive« govorio je Marijan Krivak (Zagreb). Izlaganje je zapravo predstavljalo prošireni prikaz knjige američkog filozofa Williama L. McBridea *Od jugoslovenskog Praxisa do globalnog patosa*, koja je nedavno objavljena u Beogradu. Uzimajući u obzir opću europsku situaciju i probleme nastale u prijelaznom razdoblju nakon raspada starog sustava, Krivak je istaknuo kako su se Hrvati olako odrekli intelektualnog naslijeđa praxis-filozofije. Uz to je pozvao na

reagiranje i »popravljanje« te pogreške, u prvom redu preko čitanja navedene knjige, koju smatra veoma važnom za hrvatsku filozofiju, naročito promatranu iz današnje perspektive. Ova izlaganja otvorila su prostor konstruktivnoj raspravi koja je, barem po bogatstvu informacija, izgledala poput produženog izlaganja svih troje referenata.

Nakon pauze, uslijedila je posljednja grupa izlagača čiji su radovi predstavljali svojevrstan zaokret u pogledu tema i usmjerenja. Za razliku od prethodnih referata, koji su svi redom bili orijentirani na događaje i osobe važne za povijest suvremene hrvatske filozofije, Ivana Zagorac (u koautorstvu s Hrvojem Jurićem) i Bruno Ćurko okrenuli su se budućnosti i perspektivama HFD-a i hrvatske filozofije. Tako su nas Ivana Zagorac i Hrvoje Jurić (Zagreb) svojim radom upoznali s razvojem bioetike u Hrvatskoj, stavljajući naglasak na tri aspekta: znanstveno stručne rasprave o bioetičkim problemima, bioetički senzibilitet i bioetičku institucionalizaciju. Također, naglašeno je da ne treba zanemariti ulogu HFD-a, kako u promicanju bioetike u Hrvatskoj putem nekoliko projekata, tako ni u prodoru hrvatske bioetike u Europu. Bruno Ćurko (Zagreb) donio je posljednji u nizu faktografskih prikaza, ovaj put vezan uz odgoj i nastavu. I on se usmjerio na prikaz tekstova objavljenih u časopisima HFD-a, ali je također prikazao i direktan utjecaj koji na školstvo imaju simpoziji i organizirana učenička natjecanja iz područja filozofije i logike.

Izlaganja ponuđena na ovome simpoziju predstavljala su podlogu za duge i intenzivne diskusije u kojima su suočavani različiti pogledi na razmatrane teme, osvijetljavani neki nedovoljno jasni momenti iz povijesti hrvatske filozofije, zacrtavani putovi njezina daljnjega istraživanja, kao i perspektive hrvatske filozofije uopće.

Zaključno, ne čini se pretjeranim reći da će ova manifestacija ostati zabilježena kao značajan filozofijski događaj, kako iz perspektive etabliranih stručnjaka, tako i prisutnih studenata, te da je upravo ovaj skup pokazatelj da hrvatska filozofija ima još mnogo toga za dati svijetu.

Predstavljanje novih knjiga u izdanju Hrvatskog filozofskog društva

Tijekom trajanja simpozija, točnije 6. prosinca 2007., u večernjim je satima bilo upriličeno predstavljanje novih knjiga u izdanju HFD-a, koje je vodila Mira Matijević. Najprije je predstavljen projekt izdavanja *Sabranih djela* Pavla Vuk-Pavlovića (1894.–1976.), jednog od najznačajnijih suvremenih hrvatskih filozofa. O samome projektu, njegovim počecima, ciljevima i strukturi govorio je Ante Čović, a osvrt na prvu Vuk-Pavlovićevu knjigu u okviru *Sabranih djela*, *Vrednota u svijetu*, iznijela je Ivana Zagorac.

O knjizi *Filozofija i odgoj u suvremenom društvu*, urednika Milana Polića – zborniku radova sa istoimenog međunarodnog simpozija održanog u okviru *Dana Frane Petrića* u Cresu 2005. godine – govorio je Lino Veljak, koji je u nastavku predstavio i novu knjigu Milana Polića *Činjenice i vrijednosti*.

Knjigu Luke Tomaševića *Crkva pred izazovom globalizacije. Vrednovanje i kršćansko propitivanje* predstavio je Mislav Kukoč, a o knjizi *Praktična etika. Ogledi iz liberalnoga pristupa nekim problemima praktične etike*, koju su zajednički napisali Elvio Baccarini i Snježana Prijčić-Samaržija, govorila je Nada Gosić.

U okviru obilježavanja obljetnice, u »Školskoj knjizi« je bila postavljena izložba publikacija HFD-a, odnosno izbor iz bogate izdavačke djelatnosti Društva,

koja uključuje tri časopisa i nekoliko zasebnih izdavačkih nizova (autorske knjige, zbornici i programske knjižice simpozija u organizaciji HFD-a).

Godišnja skupština Hrvatskog filozofskog društva

7. prosinca 2007. održana je redovita godišnja skupština HFD-a, tijekom koje su najprije podnesena izvješća o djelatnosti HFD-a. Uz respektabilne rezultate izložene u pojedinim izvješćima, koje svjedoče o kontinuiranom i bogatom djelovanju Društva u Hrvatskoj i na međunarodnom planu, treba posebno istaknuti činjenicu da je tijekom 2007. godine intenziviran rad podružnica HFD-a – Zadarskog filozofskog kruga i novoosnovanog Splitskog filozofskog kruga – kao i da su osnovana dva nova stalna odbora Društva: Odbor za međunarodnu suradnju i Odbor za srednjoškolsku nastavu filozofije, logike i etike. Također je osnovana i nova sekcija HFD-a – Sekcija za filozofiju medija.

Budući da je s ovom Skupštinom istekao mandat nekim članovima Upravnog odbora i Nadzornog odbora HFD-a, uključujući i predsjednika HFD-a, članovi Skupštine su izabrali novoga predsjednika HFD-a, prof. dr. sc. Pavu Barišića, nove članove Upravnog odbora (dr. sc. Vesna Batovanja, prof. dr. Igor Čatić, mr. sc. Josip Ćirić), te jednog novog člana Nadzornog odbora (Marko Tokić).

Svečana akademija u povodu 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva

8. prosinca 2007., upravo na datum kada je 1957. osnovano HFD, upriličena je Svečana akademija. Prisutnima se najprije obratio dosadašnji predsjednik HFD-a, prof. dr. sc. Mislav Kukoč, a potom su, evocirajući ključne momente iz polustoljetnog djelovanja HFD-a i ističući njegovu ulogu u filozofskom, znanstvenom i kulturnom životu Hrvatske i Europe, govorili: prof. dr. sc. Izet Aganović, posebni savjetnik Predsjednika Republike Hrvatske za znanost i obrazovanje; mr. sc. Jasen Mesić, pomoćnik ministra kulture Republike Hrvatske; prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš, rektor Sveučilišta u Zagrebu; Stjepan Sučić, potpredsjednik Matice hrvatske; a pročitana je i pozdravna riječ akademika Milana Moguš, predsjednika Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

O ulozi HFD-a u utemeljenju i razvoju drugih filozofskih i znanstvenih ustanova kod nas govorili su: prof. dr. sc. Lino Veljak, pročelnik Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Ivica Martinović, ravnatelj Instituta za filozofiju u Zagrebu, te Lidija Gajski, dr. med., tajnica Hrvatskog bioetičkog društva, a o međunarodnom značaju HFD-a svojim su izlaganjima posvjedočili prof. dr. sc. Borut Ošljaj, predsjednik Slovenskog filozofskog društva, te prof. dr. sc. Milenko A. Perović, šef Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu.

Ta je dimenzija djelovanja HFD-a posebno poantirana u riječima onih koji nisu mogli nazočiti Svečanoj akademiji, ali su uputili svoje pozdravne poruke: prof. dr. sc. Peter Kemp, predsjednik Međunarodne federacije filozofskih društava (FISP); prof. dr. sc. William McBride, generalni tajnik Međunarodne federacije filozofskih društava (FISP); prof. dr. sc. Ivan Kaltchev, predsjednik Bugarskog filozofskog društva i Asocijacije filozofa iz jugoistočne Europe; prof. dr. sc. Sulejman Bosto, sa Odsjeka za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, prof. dr. sc. Kiril Temkov, sa Odsjeka za filozofiju Filozofskog fakulteta Univerziteta Sv. Kirila i Metodija u Skopju; te

akademik Abdulah Šarčević i akademik Ljubomir Berberović, iz Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Skupština Hrvatskoga filozofskog društva donijela je na sjednici 6. prosinca 2007. odluku da se živućim članovima osnivačkih tijela HFD-a (Inicijativni, Upravni i Nadzorni odbor) – u znak zahvalnosti i priznanja za osobni doprinos u osnivanju Društva, za aktivno sudjelovanje u radu osnivačkih tijela, te za ukupne zasluge u ostvarivanju onih ciljeva i djelatnosti radi kojih je Društvo osnovano – dodijeli Spomenica u povodu obilježavanja 50. obljetnice djelovanja Hrvatskoga filozofskog društva. Spomenice su na Svečanoj akademiji dodijeljene: prof. Stanku Bošnjaku, prof. dr. Borisu Kalinu, prof. dr. Milanu Kangrgi, prof. dr. Anti Marušiću, prof. dr. Vjekoslavu Mikecinu, te prof. dr. Dušku Žubriniću, a u njihovo ime se skupu potom obratio prof. dr. sc. Boris Kalin.

Za prigodni glazbeni program Svečane akademije pobrinula se Sabrina Zelić Lovrenović, glazbenica i glazbena pedagoginja sa Muzičke akademije u Zagrebu, koja je na klaviru izvela *Tri etide* Aleksandra Skrjabinina.

Na koncu se prisutnima obratio i novoizabrani predsjednik HFD-a, prof. dr. sc. Pavo Barišić, koji se, nakon zahvale govornicima na Svečanoj akademiji i svima prisutnima, posvetio ponajprije perspektivama djelovanja Hrvatskog filozofskog društva.

Okrugli stol o Vladimiru Filipoviću: u spomen na prvog predsjednika Hrvatskog filozofskog društva

Istoga dana, 8. prosinca 2007. godine, održan je i okrugli stol o Vladimiru Filipoviću, prvom i višekratnom predsjedniku Društva, »alfi i omegi osnivanja Hrvatskog filozofskog društva«, kako ga je, otvarajući Okrugli stol, nazvao Mislav Kukoč, naglasivši ujedno povijesni značaj i ulogu Vladimira Filipovića koje prepoznaje u njegovu hrabrom napuštanju tadašnje vladajuće marksističke orijentacije te otvaranju puta hrvatskoj filozofiji, njezinom istraživanju i promicanju.

Pročelnik Odsjeka za filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu Lino Veljak, osvrnuvši se na Filipovićevo obnašanje djelatnosti pročelnika tadašnjeg filozofskog seminara na čijem su čelu prije njega bili Franjo Marković, Gjurio Arnold i Filipovićeve učitelj Albert Bazala, podsjetio je na doba nakon Drugog svjetskog rata kada je Filipović, kao jedini profesor filozofije na Odsjeku za filozofiju predavao gotovo sve filozofske predmete svim studentima filozofije. Istaknuvši »važnost i ulogu Vladimira Filipovića za usud filozofije«, Lino Veljak posebno je naglasio njegovu svijest o potrebi istraživanja hrvatske baštine u doba kada se svako nepoštivanje propisane marksističke dogme strogo kažnjavalo, a značaj Filipovićeve djelatnosti vidi u tome što je obrazovao naraštaje koji su hrvatsku filozofiju doveli do međunarodne afirmacije, u »otvaranju prostora za slobodno filozofiranje u neslobodnom vremenu«.

Osvrnuvši se na značenje Hrvatskog filozofskog društva, koje je u doba Vladimira Filipovića organizirajući razne simpozije i predavanja te aktivno brinući za razvitak filozofije i logike u srednjim školama doprinijelo razvoju filozofije, Mihaela Girardi-Karšulin predstavila je Filipovića kao velikog filozofa zainteresiranog, između ostalog, za filozofiju njemačkog idealizma, pitanje tehnike, odnosa svijeta i čovjeka, kulture i civilizacije, a nadalje za širenje ideje humaniteta i razvoja čovjeka u cjelini. Dao je, naglasila je Mihaela Girardi-Karšulin u svojoj zaključnoj riječi, inicijalni poticaj za istraživanje hrvatske filozofske baštine.

O Filipovićevom bavljenju renesansnom filozofijom, kao i rezultatima njegova istraživanja, govorila je Erna Banić-Pajnić, napomenuvši da je riječ o jednom specifičnom, ali ne i jedinom mogućem načinu interpretacije renesansne filozofije, kojeg nisu osporila ni današnja suvremena istraživanja. Renesansu je vidio kao antitezu prethodnog razdoblja, u njoj je iščitavao revolucionaran duh novog čovjeka, novi osjećaj i doživljaj života, novi kritički duh; ona je za njega bila prekretnica. Velika je njegova zasluga u tomu što je, zaključuje Erna Banić-Pajnić, inicirao rad na istraživanju hrvatske renesansne filozofije na Institutu za filozofiju na kojem taj rad i dalje traje.

Filipovićeva zauzetost za istraživanje hrvatske filozofije očituje se, prema riječima Ivica Martinovića, ravnatelja Instituta za filozofiju, u četiri dimenzije: programatski članci, urednički rad (Filipović potpisuje uredništvo dvaju kapitalnih djela hrvatske filozofije: Boškovićeve *Teorije prirodne filozofije* i Petrićeve *Nove sveopće filozofije*, te djeluje kao glavni i odgovorni urednik časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*), sintetički članci te leksikografski prinosi (rad na *Filozofskom rječniku*, urednik struke u prvom svesku *Biografskog leksikona* za koji piše o Bazali). Posebno značajnim Ivica Martinović ocjenjuje Filipovićev programatski tekst izrečen 1968. na simpoziju Hrvatskog filozofskog društva u kojem već daje zadatak da se djela domaćih mislioca izvuku iz prašine zaborava, kritički rastumače i objave, kao i njegov angažman na afirmaciji hrvatske filozofske baštine koju je vidio kao dio europskog dijaloga.

Osvrnuvši se na nepovoljne političke prilike koje su obilježile doba osnivanja i prve godine rada Hrvatskog filozofskog društva, Franjo Zenko istaknuo je povijesni značaj Vladimira Filipovića, njegov ustrajni rad na okupljanju i poticanju mladog naraštaja na istraživanje starije hrvatske filozofije, na širenje svijesti o potrebi filozofije te njezine uloge koju ona ima kao bitni i konstitutivni dio hrvatske kulture.

Nakon prošlogodišnjeg simpozija posvećenog 100. godišnjici rođenja Vladimira Filipovića, ovaj okrugli stol o Vladimiru Filipoviću pridonio je rasvjetljavanju i upoznavanju njegovog života i rada. Vladimir Filipović se u povijest filozofije upisao kao voditelj Hrvatskog filozofskog društva, inicijator osnivanja i dugogodišnji ravnatelj Instituta za filozofiju te kao suosnivač Akademije dramskih umjetnosti, zatim kao pokretač i urednik časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, koji izlazi i danas, a prije svega kao čovjek koji je svoj znanstveno-istraživački rad posvetio proučavanju hrvatske filozofske misli, upoznavanju ne samo domaćih nego i inozemnih istraživača sa bogatstvom koncepcija i teorijskih refleksija domaćih mislioca i njihovim doprinosom zajedničkom duhovnom, kulturnom i misaonom dijalogu. Svijest o potrebi poznavanja vlastite baštine koju je na svoje nastavljače prenio Franjo Marković, jasno se, kao i poziv na proučavanje i promicanje hrvatskog misaonog nasljeđa, iščitavaju u Filipovićevu tekstu »Uz decenijsku opstojnost časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*«: »Bez tradicije kao pozitivnog nasljeđa od jezika pa nadalje nema uopće svjesnog života, a bez kulturne tradicije nema mogućnosti trajnog ljudskog opstojanja u bilo kojoj konkretnoj zajednici. Tradicija je osnovica na kojoj raste i izgrađuje se sve ono po čemu čovjek postaje i ostaje ono što jest kao humano biće. (...) Kad bismo negirali značenje tradicije, time bismo dosljedno negirali mogućnost opstojnosti čovjeka kao osebuje ličnosti i mogućnost opstojnosti naroda kao svojevrzne zajednice ljudskoga roda.« (Vladimir Filipović, »Uz decenijsku opstojnost časopisa *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*«, *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, 19–20 (1984), str. 11–12).

Zaključno treba napomenuti da je obilježavanje 50. obljetnice Hrvatskog filozofskog društva bilo iznimno dobro medijski popraćeno. Najave i kraći izvještaji o događanjima iz programa obilježavanja objavljeni su u gotovo svim dnevnim novinama i na nekoliko web-portala, kao i u emisijama informativnog, znanstvenog i religijskog programa Hrvatske televizije, na Prvom i Drugom programu Hrvatskog radija, te na Hrvatskom radiju Herceg-Bosne, a na Trećem programu Hrvatskoga radija snimljena je jednosatna emisija povodom 50. obljetnice Društva. Tomu treba pridodati i da je Hrvatska televizija započela sa snimanjem dokumentarnog filma o Hrvatskom filozofskom društvu. Planirano je također da se u *Filozofskim istraživanjima* objavi zaseban tematski blok koji će okupiti radove nastale na temelju izlaganja na simpoziju *Suvremena hrvatska filozofija*.

Ivan Jelović, Anita Lunić, Damir Markov, Željka Metesi, Hrvoje Jurić

The Croatian Philosophical Society
Celebrating its 50th Anniversary

Abstract

The paper outlines the celebration of the 50th anniversary of the Croatian Philosophical Society that took place in Zagreb 6–8 December, 2007. The event incorporated the symposium entitled Contemporary Croatian Philosophy, the presentation of books published by the Society, the annual assembly of the Society, the formal academy to mark the 50th anniversary, and the round table on Vladimir Filipović, the first president of the Croatian Philosophical Society.

Key words

Croatian Philosophical Society, anniversary, Croatian philosophy, *Praxis*, *Filozofska istraživanja* (*Philosophical Investigations*), Vladimir Filipović